

Просто одягнути форму не достатньо

Німеччину непокоїть питання безпеки. У чому нагальність відновлення обов'язкової військової служби?

Настали складні часи! До літніх канікул іще далеко, а ми вже обговорюємо європейську армію, європейську ядерну бомбу, а тепер ще й обов'язкову військову службу. Якщо ви, як і я, зросли з переконанням, що обов'язкова військова служба – це просто ходіння туди-сюди в уніформі, то запитаєте роздратовано: чи може вона змінити щось глобально? Що ж, відповідь, на жаль, ствердна. Чому?

Ще до початку (повномасштабної) війни Росії проти України та другого президентського терміну Дональда Трампа Німеччина планувала збільшити чисельність своєї армії до 200 тис. солдатів для виконання завдань у Німеччині та НАТО. Наприкінці 2024 року чисельність війська була значно нижчою від запланованої – 181 174 військовослужбовців. Ситуація поки не змінюється, а надто зважаючи на те, що хвиля відставок стане неминучою. Безпекова ж ситуація сильно погіршилася. Не можна забувати, що в найближчому майбутньому Росія прагне змінити розстановку сил у Європі за допомогою військової сили або загрози її застосування. З цим викликом ми, європейці, повинні боротися самотужки. Ще за часів президенства Барака Обами нам через Атлантику передали це повідомлення. Дональд Трамп окреслив його ще чіткіше.

*Нинішня чисельність
війська не є достатньою
для ефективного
виконання зобов'язань
Німеччини в рамках
НАТО*

Зараз як ніколи важливо інвестувати в нове обладнання для Бундесверу, проте без достатньої кількості військовослужбовців це марне витрачання грошей. Нинішня чисельність війська не є достатньою для ефективного виконання зобов'язань Німеччини в рамках НАТО. Якщо доведеться компенсувати частину Збройних сил США, то ця чисельність має збільшитися ще – щонайменше до 250 тис. військових. І це без урахування можливого миротворчого контингенту для України, якщо таку місію

вирішать реалізувати. Збільшення чисельності особового складу має відбуватися швидко, бо невідомо, коли і чи буде Росія в змозі напасти на НАТО. Зрозуміло одне: Москва прагне більшого впливу в Європі і вишукує найслабші місця у соціальному і військовому плані. Ми повинні бути до цього готові, причому не тільки наші військові, а й суспільство в цілому.

Дві основні речі є важливими для нашого війська: професійні солдати й резерви, які можна швидко мобілізувати. Сучасні системи озброєнь складні, себто їхнє застосування вимагає тривалої спеціальної підготовки, що виходить далеко за межі періоду обов'язкової військової служби. Виконувати завдання на сучасній зброї можуть лише професійні військовослужбовці з більш тривалим терміном служби. До того ж ми потребуємо додаткових сил, які можна розгорнути для виконання завдань оборони, логістики, постачання та медичного обслуговування, а надто коли бойові підрозділи розгортаються на фронті. Сам лише набір професійних військових і створення достатнього резерву не відповідають нашим теперішнім потребам.

Для того щоб позиціонувати себе як привабливого роботодавця, 2016 року у німецькому війську оголосили про початок «кадрового повороту». Успіх був помірний. Навіть попри те, що 42 відсотки німців у віці до 50 років стверджують, що не проти захищати країну зі зброєю в руках, зростання чисельності особового складу війська не відбулося. Варто зазначити, що проблема тут не лише в наборі персоналу, але й у фундаментальній соціальній дистанції населення відносно армії. Всього 37 відсотків чоловіків і 16 відсотків жінок у віці від 16 до 29 років вважають Бундесвер привабливим роботодавцем, і ця тенденція знижується. Ймовірно, це також пов'язано з історичними та культурними факторами. Теперішня Німеччина – постгеройське суспільство (суспільство, що боїться втрат і прагне уникнути їх за будь-яку ціну), що має вельми критичний погляд на власне минуле. Після 30 років миру та спокою політика безпеки часто вважалася маргінальним питанням, себто здавалося, що «кінець історії» вже настав. Зрозуміло, що за цих умов не могло сформуватися просвітницьке ставлення до військових: ставлення, що відкидає війну і насильство, проте й визнає необхідність існування та функціонування армії для забезпечення безпеки. Відсутність диференціації ускладнює раціональну дискусію про вимоги до політики безпеки в часи криз. До цього ще маємо проблему жорсткої конкуренції за кваліфіковану робочу силу. Гнучкий графік роботи,

наявність трудової книжки і вищі зарплати в приватному секторі спокушають, а це значно ускладнює процес демонстрації військової кар'єри як привабливої альтернативи. Проблема ця стосується не лише Бундесверу, а й добровільної служби в соціальній та екологічній галузях, де зобов'язання часто вимагають фінансових ресурсів. Отже, зважаючи на перераховані виклики, видається сумнівним, що в найближчому майбутньому кількість особового складу Бундесверу вдасться збільшити лише за рахунок збільшення набору.

Що робити в цьому випадку? По-перше, необхідно відновити військовий облік, аби знати, хто взагалі придатний до служби. Водночас, використовуючи більш гнучкі моделі, слід організувати резерв так, аби він був ефективним і більш привабливим. Це допоможе залучити людей, які готові стати волонтерами паралельно з основною роботою, і таким чином в довгостроковій перспективі створити стабільну кадрову базу. Зрештою, не можна забувати, що нам насамперед потрібна дієва армія. Кризи та війни в майбутньому кидатимуть виклик не лише військовим, але й суспільству в цілому. Вирішальне значення матиме стійкість. Метою саботажу, як у кіберпросторі, так і в реальному житті, повітряних атак і гібридних загроз є послаблення та розділення суспільства. Всі ці небезпеки можна знищувати й стримувати лише тоді, коли безпека стане спільним суспільним завданням.

*Шведська система,
згідно з якою
зв'язуються з кожним
громадянином і найбільш
придатних запрошують
на службу, може стати
однією з можливих
моделей*

Оскільки до служби у війську придатні не всі, посилити безпекову ситуацію можна багатьма способами. У цьому контексті вирішальне значення має широкий суспільний консенсус між усіма демократичними партіями Бундестагу та молоддю. Метою має стати організація обов'язкової військової служби так, аби вона зміцнювала як військову, так і соціальну стійкість Німеччини. З одного боку, Бундесвер отримає таку кількість військовослужбовців, яка потрібна, і вони будуть готові служити. З іншого боку, необхідно з'ясувати, яким чином можна досягти справедливості між статями і поколіннями, а також які можливості є для залучення до цього процесу осіб, які не є німцями за походженням. Шведська система, згідно з якою зв'язуються з кожним громадянином і найбільш придатних запрошують на службу, може стати однією з

можливих моделей. Рік життя в Німеччині може стати альтернативою. Всі ці варіанти можуть бути реалізовані лише шляхом внесення змін до конституції, а, отже, на основі консенсусу в суспільстві.

Час минає швидко, й Бундесверу потрібно набирати особовий склад швидше, ніж завершиться суспільна дискусія про обов'язкову службу. В короткостроковій перспективі зміни в законодавстві – наявність урядової більшості – може лише відновити загальну обов'язкову військову службу для чоловіків. Всі чоловіки однієї вікової групи знову зобов'язані проходити строкову військову службу, проте могли б піти на альтернативну службу в цивільному секторі. Однак це рішення не ідеальне. У Бундесвері немає достатньої кількості структур для ефективної підготовки великої кількості нових призовників, банально не вистачає казарм та інструкторів. Навіть тоді, коли існувала обов'язкова військова служба, близько 20 тис. осіб були зайняті роботою з новобранцями. Але обов'язкова військова служба може мати значну перевагу: більше молодих людей були б змушені активно вирішувати питання про те, який особистий внесок вони можуть зробити в безпеку Європи. Широка програма базової підготовки також забезпечила б суспільство базовими знаннями у військовій галузі та допомогла б усвідомити, що ми перебуваємо на зламі часів. Не йдеться про «мілітаризацію суспільства», адже Бундесвер не виховує в людях ентузіазм до війни, натомість навчає здатності справлятися зі страхом війни. Це саме та форма стійкості, якої ми потребуємо в ці неспокійні часи.

Для того щоб вирішити кадрову проблему Бундесверу в короткостроковій перспективі, за нинішньої парламентської більшості існує лише один варіант. І це – відновлення обов'язкової військової служби для чоловіків, яка закріплена в конституції. Водночас варто продовжити суспільну дискусію про більш сталі моделі для посилення стійкості в армії та суспільстві. З міркувань безпеки нам знову може знадобитися обов'язкова військова служба, і це, безумовно, більше, ніж просто «ходити туди-сюди в уніформі». Єдине, про що не можна забувати: вона не підходить як постійне рішення для сучасного суспільства.

Переклад з німецької Ірини Савюк

Пeer Тешендорф

Пeer Тешендорф (Peer Teschendorf) є консультантом з питань глобальної політики миру та безпеки у Фонді ім. Фрідріха Еберта. Раніше він очолював офіси Фонду в Російській Федерації, Казахстані та Узбекистані.

